

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

Polmetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste wastuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 34

Reedel, 20. oktoobril 1922

— 2, aastakäik

Sisu: Meieaegsed inkwisiitorid. — Siseminister tööotsi jaluleseedmas. — Wabariigi sõjawäelised õpeasutused. — Põllutööministeerium kodanikkude kannatuse proowikojaks. — Jaan Soots sõjaministrina. — Wabadussõja autasu küsimused. — Jälle walitsuse kriis. — Meie omawalitsuste seisukorrast. — Poliwalitsuse palkadest. — Ajalehenüütjate seisukorrast. — Kuidas riigiteenijate palgakõrgenduse küsimust lahendatakse. — Kelle kätte usaldatakse riigi warandust. — Wahelugemised. — Hobune paberiwirna kadunud.

MEIEAEGSED INKWISIITORID.

Otse uskumata asju sünnib meie wabariigis, mille peale meie walitsuswõimud sugugi rõhku ei pane, nagu ei oleks see neisse puutunudki. Ja kui nad ka sellest kuidagi teada saawad, siis maetakse sarnased kompromiteerivad asjad nii sügawalle kalewialla, et keegi surelik neid sealt kätte ei saa.

Tuleb wälja, et meil juba pikemat aega on töötamas korrapäraline „inkwisiitsiooni kamber“ kus waeseid süüta kodanikka ametult piinatakse ja poolsurnuks peksetakse. Niisugune piinakamber on töötamas meie kriminaalpolitseis, mille asutajaks ja hingeks on kriminaalpolitsei ülema abi Laanberg.

Alljärgnew lugu olgu selle tõenduseks.

Minewal aastal warastati tähtsamate asjade kolitu-turija juurest suurem pakk kolituakte? Ühel heal päewal ilmub kriminaalpolitsei ülema abi Laanberg oma kaaslastega Kiwimurru tän. elutsewa kodanik Takso poole, paneb läbiotsimise toime ja „lejab“ kuskilt mõned ärawarastatud aktid. Küsitakse T. käest, kust ta neid on saanud. Et aga T. seletusi anda ei tea, annab Laanberg T. ühe hoobi wastu nägu. Selle järel asetakse T. autosse ja wiiakse Toompeale.

Seal paneb Laanberg T. käed seljataha randu ja „ülekuulamine“ algab. T. wastatakse pörandale, üks ametnik istub T. pea peafe, teised kisuwad T.-l saapad maha ja hakkawad rewolwri terawa otsaga ta jalataldu nühkima.

Laanberg ise lööb rewolwriga T.-le wastu pead, teised aga jatkawad oma metsikut tööd. Piinatu langeb minestusse, tuuakse wett, kallatakse üle ja piinamine

algab uuesti. Warsti on jalatald kondini läbiõerunud, kuid T. ikkagi ei „tunnista“ ennast süüdlaseks.

Siis haarab Laanberg T. (kui endise kaitseleidu organiseerija) juurest leitud wintpüssi ja hakkab T.-le mööda selga peksma. Warsti murdub wintpüssi laad ja hoopisi jatkatakse püssirauaga.

T. langeb põlwi lubades kõik allakirjutada mis aga piinajad soowiwad.

Kuid sellest on wälte, tahetakse täiendawaid teateid ja hirmus peksmine algab uuesti. Sarnane peksmine kestab wahetpidamat 1/28 kuni kell 11-ni, mille tagajärjel T. täiesti lihawombuks muutus.

Siis wõetakse T. kinni, wiiakse kolmandale korrale ja wisatakse nurka lamama. Kolme päewa jooksul ei anta ei wett, ei leiba, ainult neljandamal halastab keegi ja toob kaks kotti, tükk leiba ja wett.

Nii hoiti T.-d kinni 6 päewa, ja ainult siis, kui haawad natuke paranesid, wiidi wangimajja.

Peksmine sündis kriminaalpolitsei ülemate abi toas, millest osa wõtsid kriminaalpolitsei ülema k. t. Kallmann, ülema abi Laanberg, ametnikud, Schults ja Kask. Laanberg oli selle peksmise initsiaator ja peategelane.

Läheb mõni aeg mööda ja korraga selgub, et süüdlased olla ülesleitud ja et see sugugi T. ei ole.

Nüüd lastakse T. wabaks, kes ligi kolmweerand aastat kinni istus. Kes on siis see suur „kurjategija“? Ta on tuntud kui üks agaramatest kaitseleidu korraldajatest, kes

wabariigi alguspäivil ööd kui päewad selle julgeoleku eest wäljas oli ja nüüd sai ta truu teenistuse eest oma palga kätte.

Ja kes on siis see inkwisiitor-uurija Laanberg?

Üsna huwitaw — endine waras, kes kuus kuud warguse eest kinni on istunud. Ja see on nüüd Eesti wabariigi kontrollita kohtumõistja pealinna krim.-poltseis.

Missugune saatuse iroonia!

Kui järgmisel päewal T. peksmisest krim.-politsei peawalits. ülemale Kuuse'le teatati, ei wõtnud see herra waewaks asja järeluurida (kuna see ju wäga kerge oleks olnud, sest et T. weel kolm päewa samas hooneks purukspektstud seljaga lamas), waid wastas rahulikult: „No kui asi kord peaks awalikuks tulema, siis ma süüdlasi (peksjaid) kaitsma ei hakka.“

Tõesti, kuidas karjane, nõnda kari! Ja niisuguste herrade kätte on riigi julgeoleku kaitse usaldatud.

Jumal hoidku igat waest kodanikku sarnaste „korrakaitsjate“ kätte sattumise eest.

Olgu tähendatud, et T. peksmine mitte ainukene häbiplakk meie politsei peal ei ole. Sarnaseid juhtumisi on palju olnud, mis tõendab, et piinama meie kriminaal- ja välispolitseis otse süstemaatiliseks on muutunud, tuletaades meele õnnist Wene shandarmi-aega.

Meil on põhjust karta, et Takso'le nüüd asja awalikuks tulemise pärast kättemaksta tahetakse. Kuid loodame, et meie Kaitseliit, kelle liige hra Takso on, selles suhtes wastawaid samme saab astuma.

Lõpuks ei wõi tähendamata jätta, et kõigest sellest loost sai omal ajal teatatud riigivanemale, kohtuministrile ja endisele kohitupalati prokuröörile hr. Peterson'ile. Nüüd on juba ligi poolteist aastat möödas, kuid asjast ei ole senini midagi kuulda, mis oletada laseb, et süüdlased karistamata jäetakse.

SISEMINISTER TÕEOLUSI JALULE- SEADMAS.

Juba ammu on äratuntud kuiwõrd tähtsad riiklise organisatsiooni loomisel ja kindlustamisel kõlblised tegurid. On olemas isegi terve rida riigiõiguslisi teooriaid, mis põhjendawad riigi olemasolu ja eesmärke kõlblusmõistete arendamisega ja elluwiiimisega. Seepärast on meie ajal üldiselt tunnustatud nõue, et riiklise wõimu tegutsemine oleks kõige kindlamini kokku-

kõlas ühiskonna üldiste tõekspidamistega ja kõlblusmõistetega.

Meil ollakse aga arwamisel, et kõlblusnõudeid wõib wabalt ignoreerida, ilma et seeläbi riiklise organisatsiooni algtugesi tõsiselt wapustataks. Niisugust meie wäidet tõendawad vähemalt hiljutised herra Sise-
ministri esimesed Riigikogus ja ajakirjanduses. Kõrges kogus salgab herra Einbund maha üldiselt teatawa asjaolu, et surmamõistetud kommunist-terrorist Linkhorst on wabalt Tallinna uulitsatel ümberjalutanud. Niisugust wõimukandja esinemist tuleb aga täiesti lubamatuks pidada, sest praecedentne ebatõde, warustatud wõimu autoriteediga omab ajajooksul tähenduse ja saab nõnda riigielus korrupeeriwaks teguriks. Tõsine riigimees oleks siin pidanud teistsuguse wäljapääsetee leidma. Samuti ei saa rahul olla, et demokraatlikes riigis tarwitab kaitsepolitsei otsekohese ja sirgejoonelise poliitika asemel tsaariaegse shandarmeeria wõtteid, ja produtseerides ja laialilaotades wõõra nime all üleskutseid, mis aga nende naiwi kokkuseade tõttu kergesti äratuntawad ja seega meie riiklise organisatsiooni olusid aina paljastawad ja õõnestawad.

Samalaadilised on ka herra ministri seletused kokkukäsitatud ajakirjanikkudele. Täiesti kõrwaale jättes wäiklasi isiklisi pisteid, konstateerime siinkohal ainult neid wassinguid ja ebatõdesi, mida meie wastas on pidanud tarwitama, et kahtlast asja pealtwett hoida.

„Walwes“ awaldatud kirjutusi olla hra siseminister õige hellalt wõtnud ja iga kirjutuse puhul uurimist korraldanud ning kui asi tõeline“ süüdlasi wastutusele wõtnud („Waba Maa“ nr. 237). Samas kõneleb aga hra Einbund, et „Walwes“ ilmunud teated „tõeoludele ei wasta“ ja et „kõike kokkuwõttes, ei leia sellesasjas „ühtegi fakti, mis tõele wastaks“. Samuti refereerib ka „Päewaleht“ nr. 248 herra ministri seletusi, et kui süüdistused põhjendatud olnud, siis ka parandusi on kohe püütud ette wõtta — wastasel korral on õiendused awaldamiseks saadetud. Senini or siseministeerium ainult pastor Hahni Eestisse laskmise kohta „Walwes“ „õienduse“ awaldanud, mis on aga õieti uueks meie ofude paljastamiseks, sest samal ajal, kui siseministeeriumile alluward asutused fabritseeriward süüdistusi meil waenlaste wenelaste poole ülemineku kohta, äraandja sekendorflane Hahn isegi oma waranduslisi asju Eestisse korraldama. Ennemalt konfiskeeriti riigi äraandjate warandused.

Edasi kõneleb minister määratuist raskustest kaitsepolitsei ja politsei peawalituse ülemate otsimisel. Ebaõige on aga ministri seletus, nagu ei oleks seekord Eestis leidnud ühtegi politsei praktikaga ohwitseri, peale herra Kuubeni. Näituseks olgu meil juhusliselt teada olevad meie ohwitserid, kes ennem politsei alal töötanud: al. kapt. Timm, leitn. Ernits ja praegune linnapolitsei ülem herra Saar.

Suure otsimise peale leitud lõpuks „tuntud perekonnast“ „päris eestlane“ hra Kuuben, kes waremalt Eestis politsei alal töötanud, hiljem olnud Petrogradis priistawiks. Kuiwõrd kaaluwad hra ministri tõendused näitab juba asjaolu, et rakwerelased teawad kõnelda wene ametnikust Kuubenist, kes isegi omas kodus eestlasega Eesti keelt ei kõnelema. Samuti ei astunud see „päris eestlane-ohwitser“ peale Wenemaalt tulekut mitte meie rahwawäkke, nagu seda seadus nõudis, waid oli sunnitud isegi sõjawäest kõrwalejäämist sõjaministeeriumis wacwaga liikwideerima. Ka „tuntud perekonna“ mõiste on hra minister wist Wiljandimaalt Kamara talu ümbrusk. toonud.

Sama raske olnud ministril kodumaa õigusteadlaste keskest sarnast meest leida, kes oleks sündinud kaitsepolitsei ülemaks, mispärast jällegi „tuntud“ ja „puhteesti perekonnast“ hra Lensin walitud, kes 1920. a. Wenemaalt opteerunud. Kui meie ka tõesti accepturiks Tartus studeerinud peaaegu umbkeelset „puhteestlast“ ja unustaks puhtsaksameelset mõisapidaja poega ja hilisemat Saksa korporatsiooni liiget hra Lensini, siis huwitab meid ikkagi hra min. argumentatsioon küsimuses, missuguseid omandusi otsis ta juristilt, kes wõiks K. P. ülem olla. Siin loeb hra Einbund terve rea biograafilisi andmeid hra Lensini eluloost ette: olla olnud kusagil kauges Aasia nurgas kohtu liige, notaarius ja adwokaat ning tõendab oma wäiteid isegi dokumentaalsete andmetega („Kaja“ nr. 235.) jätab aga targu puudutamata Koltshak-Denikini ajajärgu hra Lensini eluloost, mille peale aga „Walwe“ erilisel tähelpanu pööras. Meie usu me aga, et just need wiimased andmed tõstsid hra Lensini kandidatuuri hra ministri silmis nii kõrgele, et „temasarnast Eestist leida ei olnud“, sest eelmised attribuu did ei ole ju nõnda iseäralised. Just nende wiimaste atribuutitega ei suutnud meie juristid arusaadawalt wõistelda, sest nemad olid enamasti ju meie riigi ülesehitamisega ametis ja ei saanud seepärast Suurwene Korraldajaid Koltshakki ega Denikinit aidata. Nemat ei teadnud wist seekord ka

aimata, et kord aeg tuleb, kus nendelt niisuguseid teeneid wõib Eestis nõuda.

Niisuguste „kodumaalt mitte leitawate“ jõududega asutakse „kodanikkude wabadusi ja julgeolekut kindlustama“. Warsti ilmuwad ka tagajärjed ja Riigikogu kõnetoolilt kuuleme kaitseta kodanikkude peale katusele paugutamisest, et näidata kui „linnupriit“ iga kodanik. Sama iseloomulik on meil isikuwabaduse ajalooos pr. S. episood. Soowides lahkuda omast mehest, kes oli ühe wälissaatkonna sekretäär (töelikult ka enamlaste agent ja wale nime all) sõidab proua S. Baltiski oma wanemate poole. Kohe mobiliseerib hra Dr. S. kaitsepolitsei, kellele ka instruksioonid antakse kas heaga ehk hirmuga proua S. tema mehe poole tagasi tuua. Läheb lahti pr. S. otsimisejaht. Wiimaks leitakse ta Baltiskist wanemate poolt ja tuuakse Tallinna. Hiljem saab pr. S. weel kord maitsta meie kodaniku wabadusi ja see on siis, kui K. P. teda wägisi sunnib mehega kaasaminema ja Eestist lahkuma. Iseloomulik weel, et niisuguste operatsioonide eest K. P. juhtiw. jõud eraisikult tasu on saanud, olgugi, et herra minister ise kinnitab, et ükski asutus ei tohi wastu wõtta mingisuguseid muid summasi, kui eelarwes ettenähtud („Kaja“ nr. 235).

Siin katsub herra minister õiendada meie etteheidet, et K. P. ei wõeta teenima meie wabadussõjast osawõtjaid, kuna samal ajal wõõrsilt tulnud isikud ja muulased kahel käel wastu wõetakse. Herra minister kinnitab, et muulasi olla ainult agentide keskel, kus see tarwilik ja kus keeleoskus mitte mõõduandew ei ole. Kinnitame siin, et Grilb-Kisselef mitte agent ei ole, waid K. P. iseäraliste käskude täitja ametnik, kus puuduwad igasugused wabandawad põhjused ja tema wenekeelseid raaporte tuleb isegi riigi kulul tõlkida. Samuti ei wasta tõeloludele hra ministri õiendus, et meie politseis ega kaitsepolitseis ei teeniwat ühtegi shandarmi („Kaja“ nr. 235.). Juhime herra ministri tähelpanu „Walwes“ nr. 29 awaldatud kirjutuse peale, kus jutt meie iseseiswuse püüete ägedamast wastast shandarm Meeritsast, kes praegu kaitsep. Wõru osak. ül. abi. Samuti näitame weel K. P. ametnikkude A. ja J. peale, kes ka shandarmid.

Edasi ei saa herra minister eitada salaorganisatsiooni olemasolu, mille eesmärk oli Wenemaalt inimesi Eestisse sissetuua. Niisugused teated on olemas kaitsepolitseil, neid on ka prokuratuuris, kus asja üle juurdlus käimas ja neid teateid on kinnitanud meile ka siseministeeriumile alluwad asutused, kellel asjaga kokkupuutumist. Mis

puutub meie poolt eelmises „Walwes“ ülesloetud nimesse, siis ei ole ükski nendest ammune Eesti elanik, sest Tshernosersky oli alles paari aasta eest Pihkwa peapiiskopi parem käsi, samuti on ka teised hiljuti Eestisse asunud. Tshumikowi kohta kirjutab hiljuti Pariisi Wene leht „Posljednija Nowosti“ nr. 745, et ta olnud Stolõpini aegne siseministeriumi teadete büroo ametnik. Samuti on see herra alles hiljuti kohalises Wene lehes Eestiwaenuliselt ülesastunud ja meie ei leia põhjust, miks niisuguseid inimesi Eestisse sissetastud.

Lõpuks õiendab herra minister „autasu“ kombinatsioonide ja kiinitab, et jagamiseks on tulnud ainult 350.000 m. Herra Lensin on aga ise seletanud, et walitsuse poolt on üks miljon autasuks määratud. Kumbat siis uskuda ja millega seletataw niisugune lahkiminek? Meil käepärast olewate andmete järgi on ka jaotusele läinud summa kaugel üle 350.000.

Siin on tegemist igatahes väga tõsise põhimõttelise küsimusega. Oleks väga huwitaw kuulda saada, mille peale põhjeneb siis õieti sarnane „jootraha“ süsteem. Ei saa just waielda, et „ergutusraha“ tuleks maksta isikutele, kes tule all wõi muidu riigile tähtsaid teateid muretsewad, kuid miks siis ka kantseleiametnikud autasu osaliseks saawad, jääb rohkem kui küsitawaks.

Saawad nad peale palga veel töö eest, mis teised korda saatnud, miks ei pea seda siis saama ka näituseks, wangiwahid, kellel kurjategijatega alaline kokkupuutumine ehk sõjawäelased, kes wabariigi piirisi walwawad j. n. e.

Muidugi ollakse ka huwitatud põhjustest, miks Toompeal rahaline pillerkaar lahti peasis. Lugu on nimelt ühenduses Kingiseppa tabamisega käesolewa aasta kewadel. Kuid kaitsepolitseil pole igatahes küll põhjust seal juures suurt wõitu pühitseda ja uhkustades omale wastu rinda lüüa. Elas ju Kingisepp aastad Tallinnas, otse kaitsepolitsei nina all, jalutas rahulikult linnas ringi, tegi kommunistlik kihutustööd ja käis wahest ehk mõne isandaga läbigi, kes ise teda palehigi sees otsis. Nii elas Wiktor Kingisepp, aga kaitsepolitsei teda üles ei leidnud enne kui õnnelik juhus kommunistide 1. mai meeleawalduse puhul appi ei tulnud. Narwa maantee laskmisel tabati kommunist Linkhorst ja siis hakkasid ka niidid argnema. Milles seisawad siis need iseäralised teened, millede eest sajad tuhanded rahwa raha lendu lastakse.

Kaitsepolitsei ülem sai selle wägiteo eest oma 50.000 marka, ametnikud (kantse-

lei kaasa arwatud) 40, 20, 10 jne. tuhandeid. Ja mille eest?! Näituseks ülem hr. Lensin. Kui Wenemaalt tulija on ta isegi politsei teenistuses wähe aega olnud ja pole järjekust eelkäiwatest „otsimistest“ suuremal saanud osa wõtta. Rohkem õigust „autasu“ peale oli igatahes juba kommunist Wanjal, Käol ja t., kes oma lollilt kawatsetud wäljaastumisega sisse kukkusid ja seega Eesti riikluse kindlustamiseks aina kaasa aitasid. Mõrtsuka kuuli läbi langes seekord ametikohuste täitmisel politsei rajooni ülem Tuchern. Tema elatanud wanemad ei näinud oma toitja kaotamise eest sealpoolt muidugi wist pennigi. Arwata wõib ka, et kaitsepolitseis tõsised töömehed üsna pisukuga leppima pidid.

Kokkuwõttes peab kõne all olewat sammu ainult hukka mõistma ja soowima sarnaste nähtuste jäädawalt kadumist.

Ei taha sugugi öelda, nagu oleks kaitsepolitsei täitsa lage wilunud ja kohusetruust tööjõust. Seda mitte. Neid leidub seal ehk kaunike protsent. Süüdi oli suuresti aga selle aparaadi kõrraldus ja süsteem. Kuidagi ei saa olla kindlat tunnet, et kõik kulutatawad summad ka tõesti ainult riigiwaenlaste wastu wõitlemiseks lähewad. Näib walwe laialt tarwitust leidma ka seal, kus riiklised huwid seda kaugeltki küll mitte ei nõua. Kui „Walwes“ kirjutuste järele nädalate kaupa aega ja raha raisatakse kirjatüki autori leidmiseks, siis on sel nähtusel igatahes ainult isiklik aluspõhi, mitte milgi tingimisel aga riikline. Autor pole ju tähtis, küll aga ettetoodud andmed, mille wastu huwi oleksid wõidud tunda. Üksikud isikud, ametnikud ja riik need on ikka kaks täitsa iseseiswat asja. Aga see külg niikui tahaplaanile, jäi täitsa warju. Ka wastastikune jälgimise süsteem näib laialt praktiseeritud olema. Sarnased nähtused halwawad aga tööjõudu ja kistawad otsekoheste ülesannete juurest eemale. J.

WABARIIGI SÕJAWÄELISED ÕPEASUTUSED.

Sõjawäelise hariduse saamiseks ja täiendamiseks töötawad meil praegu järgmised õpeasutused: kindralstaabi kursused, ohwiteride kursused, sõjakool, sõjawäe tehnika-kool ja merewäe kadettidekool. Mõlemate kursuste ülesanne seisab ohwiteride sõjawäelise hariduse täiendamises, kuna koolid ohwiterisi ja tehnikuid ettewalmistawad. Peale ohwiteride kursuste, mis wälispidiselt sõjakooliga seotud (asuwad ühes majas

ja ühine ülem) moodustawad kõik need asutused iseseiswa üksuse.

Sõjakooli tarwidus, mis tulewikus meile noori jala, suurtüki, inseneri ja ratsawäe ohwitseri ettevalmistama peab, seisab muidugi väljaspool igasugu kahtlust, kuid täitsa mõistatuseks ja arusaamatuks jääb juba merewäe kadettide ja sõjawäe tehnikakoolide iseseisew olemasolu. Merewäe kadettidekoolis õpib meie teada ainult 25 kadetti, tehnikakoolis 60 ümber, mis asjaolu keelab neil koolidel alluda samuti sõjakoolile, sest nagu nii on seal spetsialiteedi järel osakonnad juba olemas. Ei ole ometi jala, suurtüki, inseneri ja ratsa vägede jaoks asutatud eraldi koolisid, missugune tuline häda sundis seda luksust siis merewäele lubama, mis meil nagu nii juba kõige kallima wäeliigina esineb. Oligi see asutus esialgu osakonnana sõjakooli juures töötamas, kuid äkki tekkis tungiw tarwidus luua sellest iseseisew üksus. Nähtawasti ei leitud ebaohwitseri Maasiku jaoks mujal wääriolist kohta. Meil on see ju lubataw ja loomulik, et koht „mehe“ jaoks loodakse, mitte aga koha järel meest ei otsita! Ja nii „funktsioneerib“ mõnekümne inimese tarwis siis eraldi „kool“. On oma ülem, abi, majandusülem, asjaajaja, hobused, käskjalad jne. Kes sõjawäelistes asjades wähegi kompetent, sel on teada, missugune määratu wahe on ühe täitsa iseseiswa asutuse ja teisega, ühenduses olewa asutuste kulude wahel. Just sel põhjusel said sõjas suremata kuulsuse omandanud wäeosad (Kuperjaanowi partisaanide polk, Kalewi Malewa, Scouts polk ja t.) liidetud pataljoonidena teiste polkude külge. Ja siin nagu pilkeks sarnane naeruwääriline kuri- oosum!

Teine sarnane walulaps on sõjawäe tehnikakool, see riigi kulul ülewalpeetaw wene- laste peakants. Asutati esialgu lõpmata suures mashtaabis, hiljem kärbiti kuulajate koosseisu ja praegu õpib seal 50—60 kadetti ümber. Juba selle õpeasutuse ellukutumise motiivid on wäga tumedad. Ta ülesanne pidada olema sõjawäe tehnikuid ettevalmistada. On's nende järel siis tarwidus nii ülisuur? Ei leita wist praegustelegi kohta ja tahaksime heameelega teada, kuhu kawatseb ja wõib panna sõjaminister peatse wärske lõpetajate hulga. Kõik püssimeistrite kohad polkudes ja töökodade tehnilised wastawad kohad on nagu nii juba wõetud. Usune, sõjawäe juhtiwad jõud ei ole siin peamurdmisest wist mitte mööda peasenud. Muu seas olla üks asjast huwitud isik geniaalsed wäljapeaseteed soowitanud — lisame kadettidele weel ühe õpeaasta juure ja lööme nad siis riwohwitserideks. . . Wõidakse

ehk wastata — tarwis on tulewiku jaoks kaadrit walmista. Oletame, et see põhimõtteliselt tarwilik, kuid ialgi mitte praegusel määral ja teiseks leiduksid selleks ka teised teed. Juba warem on ajakirjanduses selles asjas juhitud tähelepanu Tallinna tehnikumi peale, mis wäga hästi ka sõjawäe nõudeid suudab rahulda, iseäranis weel siis, kui selleks wastawad sammud astutakse ja korraldused tehtakse. Teiseks on ju weel wõimalus tehnikuid ettevalmistada sõjakooli juures sellekohases osakonnas, milleks praegune sw. tehnikakool reorganiseerida tuleks. Kas nii ehk teisiti, igatahes mõlematel juhtumistel wabaneks riik määratutest mahawisatud kuludest. Just samuti tuleb toimetada ka merewäe kadettide kooliga. Kes meie ettepaneku wastuwõetawuse juures ehk kahtleb, sellele soowitaksime küll tungiwalt katsuda wõimalust leida wäljaarwamisega, palju need kaks asutust praegusel kujul riigile maksma lähewad ja seda summat wõrrelda positiwsete resultaatidega. Et mõned „soojad kohad“ seal juures kaotsi lähewad — on paratamata nähtus, aga sellega me rehkenda ei wõi. Kuluarweid on tarwis wõimalikult rohkem wähenda ja just seal, kus selle järel tungiw tarwidus, mitte aga wastuoks.

Praeguste ohwitseride kursuste asjus asusime täitsa eitawale seisukohale. Seda sama tuleb teha ka kindralstaabi kursuste suhtes. Ligem põhjendus teisel. Mõlemad asutused tulewad põhjalikult ümbermoodustada ja oleks igatahes wist loomulikum ja otstarbekohasem kui kõik ohwitseride edasiharimise kursused koonduksid ühise juhatuse alla (mille isiklises koosseisus muidugi suured muudatused hädatarwilikud oleksid), mis wõimaldaks mitmewõrdsest otstarbekohasemat töötamist. Ja nagu nii tundub teisest küljest, et „kindralstaabi kursused“ 15 ohwitseri jaoks eraldi üksuseks ikkagi liig piisike on, kuna sõjakool jälle tehnika ja merewäe kadettide koolide juureliitumisega (ole- tame seda) liiglaialdaseks paisuks. Praegune korraldus — kus ohwitserid ja kadetid — nii wäga paljus ühistesse tingimistesse asetud, on äärmiselt mitte lubataw. Kui 25 merewäe kadeti jaoks ebaohwitseri juhatusel eraldi kool loodakse, 80 tõsist ohwitseri aga Tondi koolis kadettide kombel „parempool“ ja „wasak-pool“ sunnitakse tegema, siis ei leia lihtsalt sarnase nähtuse kinninaelutamiseks sõnu. Ning seal juures räägitakse weel ohwitseri autoriteedist ja tahetakse, et seda oleks! Absurdseid asju sünnib siiski meil

PÖLLUTOOMINISTEERIUM KODANIK- KUDE KANNATUSE PROOWIKOJAKS.

Maal liikudes võib igaüks kuulda, et iga teine maaelanikkudest kõneleb meele kibedusega uutest ja ka endistest parunitest, kes endid mõisates rahwa kulul lautawad ja meie demokraatliste õiglusmõistete peale lihtsalt wiilistawad.

Kus jäetakse mõisa ilma mõjuwate põhjusteta tükeldamata, ehk seda küll ümbruskonna maaharijad pikemat aega juba nõuawad. Kus jäetakse sõdur, kel maasaamiseks õigus, lihtsalt maata ja antakse maad isikutele, kelle onupojad oskanud pugeada wallanõukogudesse ehk teistesse asutustesse ja „Esmaspäew“ nr. 7 kirjutab koguni loost, kus sõduri asemele endine parun põllutöoministeeriumi poolt maasaajaks kinnitatud. Parun elab ise Saksamaal ja võib olla, et istub meie wabariigi wastaste killas, kuna temale määratud koha peal rentnik töötab, kes igal aastal 60.000 marka rendiraha paruniherrale järel saadab.

Nii kaugele on siis jõudnud lood: Sõdur, kes oma eluga riskeerides kodumaa eest väljas oli, uidaku teenistusest ringi ehk hakaku mõne paruni rentnikule moonakaks, kuna igatsetud maalapikesed selleks ära kasutatakse, et wõõrsil elawatel rahwawaenlastel rohkem sissetulekut oleks.

Paistab nii välja, et põllutöoministeerium rahwa nurisemise ja kaebtuste peale sugugi tähelepanu pöörata ei taha, mida tõendab weel see asjaolu, et maatahtjate wolinikke ja saadikuid ministeeriumis otse waenulikult wastu wõetakse.

Hiljuti lugesime „Wõrumaalt“ kuidas demobiliseeritud sõdurite ja teiste maatahtjate esitajad põllutöoministeeriumis käisid ühe mõisa (wist Loosi) tükeldamise asjus ja kui suurt waewa neile maksis, enne kui nad ministri palge ette pääsesid. Maakorralduse peawalitsuse ülem olnud üpris pahane ja ähwardanud saadikuid arreteerida lasta, kui nad ministeeriumis „nuhkima“ peaks hakkama, olgu küll, et seal muud nuhkida ei ölnud kui asjasse puutuwa kirjawahetuse numbrit teada saada, mida ministri juure minnes tarwis öeldi olewat.

Sagedasti tuleb ilmsiks põllutöoministeeriumi kahepaikne seisukoht mõisate tükeldamise ja kruntide jagamise asjus. Kord ollakse teatud mõisa tükeldamisega päri, sealt samast pannakse tükeldamine seisma, ilma et põhjusid nimetatakse, mis otstarbeks ministeerium ühte ehk teist mõisat terwena ärakasutada tahab. Samuti manöwerdatakse üksikute inimestega; teatakse, et see ja see isik võib tema poolt palutud krundi

saada, kuna mõne aja pärast ministeeriumist uus ametlik teade tuleb, et koht on ennem juba kasutamiseks antud mõne teise isikule (wäga tihti endise parunile ehk tema wõsule).

See näitab, et inimesi narrida tahetakse, ehk on põllutöoministeeriumis lihtsalt kirjad segi, mis keelab õigustud maasaajate kaebtuste kohta seisukohta wõtta ja nende rahuldamiseks järjekindel olla. Inimeste peale awaldab aga seesugune käikumine halba muljet, mislubi pole ime, et jutud tekiwad mõne maasuuruse linna wahet sõitmisest maatahtjate huwide maha saherdamise otsarbel.

Üldse tundub põllutöoministeeriumi tegewus seitsme luku taga olewana. Maaseaduse teostamise käigust peaks rahwast rohkem informeeritama, sest see on küsimus, mis huwitab laiu rahwa kihtisid ja peab ärewil endiste isamaakaitsjate meeled, kes on lõpmatute wäärnähtuste tõttu maaseaduse teostamisel, raske pettumuse osaliseks saanud ja anduwad tahtmatalt arwamisele, et kõrgemad riigiasutused ja ametnikud meelega neid lubadusi maha kisuwad, mis seati omal ajal loosungiteks lahingusse ruttawatele maakaitsetele.

W. W.

JAAN SOOTS SÕJAMINISTRINA.

Wabariigi walitsuse kestwuse iga on senini ikka haruldaset lühike olnud. Ainult praegune K. Päts'i ministeerium on meie oludes wõrdlemisi kaunis suure rekord aja püsinud. See asjaolu ei ole muidugi oma kasulikku mõju loowa töö peale mitte awaldamata jätnud. Ka wälised tingimised on sõja lõpetamise järel, soodsad olnud. Kõik see kokkuwõttes on wõimaldanud enamwähem silmapaistwat edu nii mõnelgi alal. Nüüd walitsuse kriisi päewakorrale kerkimisel ja võib olla uue walitsuse saamise eel oleks igatahes küll põhjust ülewaatlikku pilku heita üksikute ametkondade tegewuse, sihtjoonte ja saawutuste peale. Teeme algust kõige suurema ja kõige kulukama asutuse — sõjaministeeriumiga herra kindral Sootsi juhatusel ajal.

Kindral Sootsile langes osaks wastutus- ja tänurikas ülesanne: liikwideerida sõjast pärandatud küsimused, reorganiseerida sõjawäge wastawalt rahuaja nõuetele ja ülesseada põhimõtted ja sihtjooned, milledele tuleb rajada olude nõuete sunnil meie wäkeriigi sõjawägi. Ülesanne nõudis igatahes kainet ja selget pilku, olukordade õiget hindamist, süstemaatilist tööd ja äratlemist nii mõnestki wanast sissejuurdunud tradit-

sioonist. Kui kindralstaabi ohwitserist loodeti kindr. Sootsist omal ajal väga palju. Seda lubas ja õgustas pealegi tüse ja kindel wabadussõja päewist päritud aluspõhi. Ühe sõnaga lootused ja ootused olid kõige paremad. Mõõdunud on paar aastat. Küsime enestelt nüüd awalikult, kui kaugele oleme siis lõppude lõpuks jõudnud oma rahvuslise sõjawäe loomisel, milliseks on kujunenud meie rahwawägi?! Kahjuks pole küll põhjust mingi rõõmu tundmiseks — seisame lõhkise küna juures ja kõige suuremas optimismis wõime ehk paigal tammumist konstateerida. Loowa ja põhjapanewa töö asemel oleme pidanud olema nii mõnelgi alal otse alusmüüride õonestamise tunnistajateks. Kawakindlast teatud sihtjoone poole tüüritud tööst ei wõi olla juttugi waid ainult umbkaudu ümberkõlbamisest. Olgem awalikud ja tunnistagem — kindral Soots pole lootusi kaugeltki mitte täita suutnud. Otse wastuoksa! Soowitakse tõendusi? Olge lahked!

— Wabadussõja päewil moodustas rahwawägi enesest tugewasti kokkuliitunud, lahkelideta, kompaktse masse, kas wõime aga ka praegu seda öelda? Kaugeltki mitte. Nüüd on rohkem nurinat kui rahulolemist — kuulatage, näituseks, ainult meie ohwitseride oma healt! Oleme palju jõudnud samuda, kuid mitte edasi, waid tagasi. Suutnud seda on hr. Sootsi jonnakusest järjekindel poliitika. Algus pandi omapärase lahinguteenuste hindamisega, milleks Eestis mujal kuulmata-olemata mõõdupuu tarwitusele wõeti. Öitses ülekohtus ja lohakus asjaajamise ning kui selle tagajärjena üleüldine põhamäele torm lahti peasis, siis ei katsutud lepitawalt wastu tulla. Hr. Soots pistis wabaduseristide ettepanekud akti ja sõnas — minu tahtmine peab wõitjaks jääma! Seal juures satuti tugewasse wastollu iseäranis Demobiliseeritud Sõjawäelaste Liiduga, mis enesest suurt reaaljõudu kujutab. Ka üksikult ei kiida tema tegewust keegi heaks, kellel wähegi õigusetunnet olemas.

Järgnes kokkupõrge ohwitserkonnaga. Wabadussõjaaegset ohwitseride kontingenti hakati sihikindlalt väljapressima hilisemate juuretulejatega, iseäranis aga muulastega. Abinõuna tarwitati ohwitseride kogude tegewuse ja wõimupiiride surumist wõimata kitsastesse ja ebaloomulisesse seisukorda, ohwitseride terawat ja ülekohtust liigitust „sõja” ja „rahuaegseteks” ning ohwitseri isiku alandamist Tondi kursuste korraga jne. Seletada wõib seda nähtust peale hingeduuluse ehk ka soowiga lahti saada ise-

teadwamast elemendist, kes mitte walmis ei olnud end niidiotsas igale ettewõttele laskma awateleda ja kes arwustawat sõna igakord mitte alla ei kugistanud, waid kuulda-wale lasid tulla. Inimesed olid oma weraga wõitnud wabaduse ja arwasid riigikodanikkudena õiguse olema oma parema teadmise ja arusaamise järel kaasa rääkida ka edaspidises ehituses, kui see wildakule teele kippus kalduma. Sootu teine tubakas aga isiklisest armust kohale pandud tänumeelse elemendiga — neil puudub juba selgroog. Wõitjaks jäi muidugi kõikwõimuline hr. Soots. Suurem osa wabadussõja tulest läbikäinuid ohwitserisi ei kannatanud ülekohtu ja loodud õhkkonda mitte wälja ja loobusid. Wäga huwitaw ja iseloomulik on seal juures mõne wäljapaistwama isiku lahkumise üksikasjad. Nii on sõjawäe juhtide isiklik koosseis suurte muutuste osaliseks saanud, mis üldkogule teise pitsati ette wajutab. Kokkuwõttes wõime konstateerida rahvusliselt mõtleja elemendi tublit kahanemist ja wõõrarahwulise ning wõõrameelse olluse asemele tõusmist. Esimesel joonel sammub siin Wene waim. Terwed wäetüksused on eestlastest lagedaks löödud. Muulast leidub isegi seal, kus nad ialgi püsida ei tohiks. Tõlki tuleb tarwitada ohtralt nii sõnas kui ka kirjas. Samuti on Wene waim lehwima jäänud ka sõjawäe sisemistesse korraldustesse. Üleüldse annab see külg hr. Sootsi tegewusele terawalt silmapaistwa iseloomulise joone. On ju teada, et ilmasõda sõjateaduse täitsa uuele alusele nihutas ja uued tõesed esile tõi. Isäranis rusuks purunes ühes Wene sõjawäega ka Wene sõjakunst. Kõik rahwad ja nende wägedehujud ruttasid rahupäewade kättejõudmisel omi wägesid ümbermoodustama, kokkukõlas mõõdunud sõja kogemuse ja ajanõuetega. Käib intensiivne looming. Ainult meie oleme wist küll ainsamad wanade dogmade kummardajad. Hr. Soots loeb nähtawasti makswaks ainult enne 1914. a. käsitud põhilauseid. Seda wõime muu seas järeldada ka korraldusest, mille järel enne seda aega lõpetanud ohwitserid midagi enam juure ei tarwitse omandada. See on mõõdupuu, kriiteerium, millest kaugemale rühmamist enam ei nähta. See on aga ühtlasi ka waeuse tunnistus enestele loowa töö alal. Sõjawäelistes koolides ja kursustel on maksew täieline Wene aegne õpekawa. Tehakse mõttetaid püssiwõtteid, tuubitakse ajast-arust iganenuid määrustikka jne. Juhtiwatel jõududel pole nähtawasti korrakskt kahtlus tekkinud, kui palju see kõik praeg-

gustes tingimistel veel wastuwõetaw on. Warem ehk hiljem tuleme ometi teisele arusaamisele. Milleks aga praegune energia ja raha raisk?! Wõidakst wastata, — oleme omanud Wene kooli, üleminek on ühendatud suurte raskustega ja ega's see Wene wärk nii wäga halb materjaal polegi. Raskused ei puudu kusagilgi alal ja üle saadakse neist alati. Selleks on kõige pealt aga ikkagi tahtmist tarwis ja sihikindlat tööd. Seda aga ootame sõjawäe korralduses senini asjatalt. Seal pole üleüldse wae-waks wõetud põhinõttelisemate küsimuste kallal pead murda, waid askeldatakse igapäewaste asjade kallal ilma kindla kawata. Isegi kõige lihtsamaid uuendusi ei suudeta läbi wiia. Näitusena wõiks ette tuua ohwitseride auastmetes ülendamise korda. Juba 1920. aastast on ülendused lõpetud, — uue korra ootusel. Wiimast aga kirjutatakse ja kirjutatakse... Samuti „äwardab“ uus worm juba ammu oma ilmunisega. Ja lugemata hulk teisi elulisi küsimusi. Ja sel ajal lendawad teistes ministereeriumides seaduseelnõu otse üksteise järel. On näha ikka juhtiwat kätt, teatud sihtjoont... Sõjaministereeriumiga ei wõistle keegi, ainult ehk wäärnähtuste ja kuritarwituste poolest.

Kogupildi täienduseks wõiks nimetada veel ka saamatut wäeosade reorganiseerimist ehk üleminekut sõjaaegsest koosseisust rahuaegsele. Ka siin toimetati juhuslitselt, nagu kunagi kellelgi meele tärkas. Puudus kindel kawa. Likwideeriti wahel wäeosasid, pärast aga wormeeriti uuesti. Koosseise muudeti iga nädal. Suure õhinaga kaotati näituseks 3. diwäis ära, hiljem loodi uuesti. Mere piiriwalwe, rännawalwe, pidi midagi 6—7 uut nimetust, ümbertassimist ja moodustamist üle elama. Likwideerimine ja wormeerimine muutus teatud määral spordi haruks. See oli aga kallis lõbu ja maksis riigile miljonisi. Ning närweeris inimesi.

Kokkuhoidmise printsibiist ei ole osatud ega tahetud kinni pidada. Arwatakse endid ikka alles Wene suurriigi wäekorralduses tegutsema. Sõjawägi on ju kallis asutus, kuid hea tahtmise ja oskuse juures wõib siiski kulusid vähendada miinimumini.

Elukutseliste sõjawäelaste aineline seisukord ja teenistustingimised jätawad paljugi soowida. Paranduse suhtes pole sõrmegei liigutud. — Wabadussõja ajaloo asi ei nihku paigalt, just nagu Krölowi walmis wanker. Sõjanähtuste teaduslisest kirjeldusest ei maksa muidugi rääkidagi. Wiimase küsimuse kohta püsib hr. Soots pealegi arwamisel, et wabadussõjas uusi, oma-

päraseid taktilisi wõtteid polla olnud, waid kõik ainult ilmasõja nähtuste teisendamise. Sellekohane artikkel ilmus omal ajal kusa-gil, kas „Sõduris“ ehk „Kajas“. Aga meie soomusrongid omade dessant roodudega ja veel palju muud? Wabadussõja teaduslik uurimine walgustaks ja õpetaks meid nii paljuski, aga on's kuulnud, et Eestis mõni kõrgema sõjawäelise diplomomiga isik ka teaduslist tööd teeb ehk püüab teha... Kui juure lisame, et igasugused wäärnähtused hr. kindr. Sootsis ikka isalikku kaitset on leidnud (Lennuwäe kõdunenud lennukid jne.), siis omame juba kaunis ümarguse pildi. Üksikasjalisem ja põhjalikum käsitamine wiiks liig pikale ja ei jatkuks selleks lihtsalt lehe ruumi.

Erilise huwitusega jälgitakse muidugi walitsuse kriisi lahendamisel sõjaministereeriumis walitsewa korra käsitlemist. Wõib ju olla, et hr. Soots oma seisukohta kaitsta suudab, sest sõjaministereerium on juba oma iseloomu poolest kinnine, soomustud asutus ja mittesõjawäelastel on raske neis andmetes orienteeruda, seisukohta wõtta ja seda ka teistele selgeks teha. Pealegi ei ulata palju küsimusi sõjawäelaste perest mitte kaugemale. Wõidakst ju sõnu loopides nii mõndagi surnuks rääkida, oma seisukorda kindlustadagi, kuid asja see ei muuda. Õhkkond sõjaministereeriumis on muutunud ru-suwaks ja wäljakannatamataks, millest wäljapeaseteed nähakse ainult uue juhi all

—o—

WABADUSSÕJA AUTASU KÜSIMUSED.

Ei üheski asjas pole küll sedawõrd ülekohut, wäiklust ja närusust ilmutud kui wabadussõja auwõlgade likwideerimisel, Oieti küll polegi sellel alal likwideerimisega selle sõna tõsisel mõttes tegemist, sest seda ei ole katsutudki, waid see esimesejärgu tähtsusega auküsimus ootab alles lõpulikku lahendust ja lahendajat.

Loomulikult peaks siin tegew olema sõjaministereerium, kuid kõikidele on ju teada kindral Sootsi waatepunkt, mis ühegi seadusega ega kõlblike mõistegi ei rehkenda. Lõpetas omawoliliselt, näituseks, wabadusristide annetamise ja pistis tehtud ettepanekud kausta kolletama, sest rahuajal ei olla wõimalik enam sõjateeneid hinnata — põhi-seadus keelata. Oleme warem juba sarnase tõenduse lapsikust ja absurdsust selgitanud ja ei peata sellepärast pikemalt selle juures, samuti kui ka teisi üksikasju ja tõendusette tooma ei hakka. Märgime ainult ära, et kõige selle juures meestel siiski julgust

pole jatkunud wabadusriistide annetamise lõpetamist seadusandlisel teel esile tuua, nii nagu seda nõuab risti põhikiri. Karde-takse arwustawat sõna! Kui asi puutub sõjakangelasesse, siis — põhiseadus keelab hindamist, on aga tarwis kellegil wiisakuse sunnil annetud mõnda wäljamaa ordenit wastu wõtta, siis leidub imelikul kombel selleks kohe wastaw § ja luba saab silmapilk, kuigi see põhiseaduse järel mitte lubatud pole. Mõnel mehel on siis selle tõttu ehteid juba sedawõrd palju kogunenud, et enam kuuete ei mahu, waid mõne teise kehakatte osale peab paigutama hakkama.

Meeleolu on juba küllalt palawaks kõetud ja sõjakangelaste kannatust proowitud, oleks igatahes wist wiimane aeg rahuldust anda, kas wõi moraalseltki. Ei tohi õiglus ometi allajääda mõne jonnaka wõimumehe käelikutusele.

Nagu ajalehtede Riigikogu sõnumikku-dest näha, on seal wiimaks jälle päewakorrale kerkinud kõrgematele sõjawäelastele tasumääramine, mille eeltöödeks sellekohane erikommisjon on moodustud. Meie arwates ei peaks küsimus ainult piirduma nende raamidega, waid tuleb asetada laiemale alu- sele. Kui tasumääramine tahetakse äraripu- waks teha (ja nii see just on) annetud wabadusriistidest, siis loomulikult ei peaks ju ka mööda peasetama wiimase küsimuse re- wideerimisest. Mikspärast peab siis mõni juhusliselt Risti saanud isik nüüd tagant jä- rele weel lisaks ka tasu saama, kuna paljud mitte millegagi peawad leppima. Kibetus- tel ja pahandustel poleks otsa ega äärt. Just warem loodud segase seisukorra tõttu wiibib küsimuse lõpulik lahendamine ja selle all kannatawad ka tõsised sõjakangelased, kes kõigiti õigustatud tasu saama. Kõike seda peaks lõppude lõpuks ometi arwesse wõetama. Kust wõime seda oota? Kas tõuseb õigus Riigikogust wõi ehk toob pööre koguni päewakorral olew walitsuse kriis. Wahest ehk leiawad parteid wõimalust tühja- tühja asjade jahwatamisel ka mõnda eluli- semat huwi tabada. Wõi ehk tuleb appel- leerida järgmiste walimiste poole ja alles sealtpoolt pööret oota. Elame — näeme! Sõjawäelased aga, kes oskasid wõita, ei lase igatahes ka omi õigusi mitte kergel käel riisuda ja jälgiwad huwitusega järgnewaid sündmusi.

—ck.

JÄLLE WALITSUSE KRIIS.

Meie poliitilist elu jälgides oleme wõinud olla ühe kaunis huwitawa ja wist ka oma- pärase nähtuse pealtwaatajateks. Riigikogu

walimiste eel käib igakord warakult juba äge erakondade waheline arwete õienda- mine, wõitlus mõjuwõimu pärast. Iga era- kond tahab Riigikogus ja Walitsuses esitud olla wõimalikult suuremaarwuliselt ja paneb siis selles sihis kõik rattad käima. Abi- nõude peale juba sarnastel kordadel ei waa- data, mille tõttu selles erakondadewahelises mustapesu pesemises harilikult igasuguste wõtetega hakkama saadakse ja kultuurilma moodupuud tahaplaanile jääwad. Kui siis Riigikogu ja Walitsuse sünnitamiswalud wi- maks õnnelikult mööda, siis leiab nõnda- nimetud parteide waheline „kodurahu“ maad. Piinliku hoolega peetakse sellest umbes paar aastat kinni. Hädatarwilikult selgitust nõudwad küsimused ja wäärnähtused waigi- takse rahulise südamega surnuks. Niipea aga kui uued walimised waatepiirile kerki- wad, siis minnakse üsna warakult närwilikuks ja imelik — niipalju kui warem Walitsuse trooni ihaldati, sedawõrd ruttu igatseb iga erakond nüüd sellest wabaneda, et wastas- rinnas oppositsiooni „tehes“ suurte lubamiste ja kõlawate loosungitega noota wälja heita walijate südamete wõitmiseks. „Wäike mees“ tõuseb jälle mõneks ajaks päewakangelaseks, kellele üksteise wõidu silmi tehakse. Sõ- nades räägitakse rahwa ja riigi huwidest, kuid tegelikult mängiwad peaosas kitsarind- line parteilikkus ja tema kombinatsioonid. Ja nii kordub see meil ikka ja näib otse krooniliseks nähtuseks wälja kujunema.

Tulewa aasta sügisel seisawad uue Riigikogu walimised ees. Usuõpetuse rahwa- hääletusele panemine Kristliku Rahwaera- konna algatusel wõib seda protseduuri aga weelgi märksa ligindada. Kõige selle mõjul muutus wiimastel nädalatel meie poliitika- taewas juba kaunis pilwiseks ja wõis oota üllatusi. Ei tulnudki kaua oodata. Mine- wal pühapäewal sai üldiselt teatawaks, et tööerakond koalitsiooni walitsusest loobunud ja oma kaks esitajat — wälisministri A. Piipi ja töö-hoolekandeministri Chr. Kaarna ära- kutsunud on. Sammu põhjendatakse Riigi- kogu, Riigiwanema, Wabariigi walitsuse ja üksikute ministrite wahekordades walitsewa selgusetusega, erakondlisest seisukohast mitte wastuwõetawa haridus-, põllu- ja sõjaminis- teeriumides walitsewa sihi ja korraga, milles tööerakond walitsuse moodustamisel tehtud kokkuleppe rikkumist näeb. Selle tööera- konna sammuga on päewakorrale kerkinud osaline walitsuse kriis, millele kergesti kogu walitsuse lahkumine järgneda wõib. Neid ridasi kirjutades on wõimata kõiki wõima- lusi ette näha, kuid üks on kindel — otsatu segadust ja kahju toob kriis enesega kaasa ja kõigutab meie sisemist- ning wälis- sei-

aukorda tuntawalt. Ei taha hakata põhjalikumalt selles juurdlema, kui palju moraalselt õigust ja alust oli tööerakonnal kriisi väljakutumiseks, jäägu juba see maajagamine erakondade omawaheliseks asjaks. Kuid ei wõi siiski äramärkimata jätta, et tööerakond aastate kestes walitsuses küll ka millegagi näidanud ei ole, et nad senise kurgiga rahul pole olnud, waid just wastuoksa aitasid samuti nii mõndagi otse taewa poole kisendawat nähtust surnuks waikida. Üks erakond polnud parem teisest ja wastutus langeb ühtlaselt kõikide peale arwulise suurse järel.

Kui palju põhjendatud pahameelt ei ole näituseks tekitanud praeguse sõjaministeeriumi juhi kurss ja tegewus, kuid kas on wae-waks wõetud millalgi sügawamalt ja tõsiselt küsimust käsitlemisele wõtta ja teesid leida parandamiseks. On's tööerakond end selles sihis seni liigutanud? Kahjuks ei. Nüüd aga korraga leitakse unest ärgates Ameerika üles — tööerakonna rühma teadmise (lisame juure — ja senise heakskiitmisel) järel walitseda sõjaministeeriumis niisugune õhkkond, mis demokraatlise Eesti kaitsekorraldustele mitte ei wasta. Täitsa õige! See asjaolu oli ammu iga ilmakodanikule selge. Nimetatagu aga ükski samm, milles tööerakond ehk ta healekandja ebanähtuste eemaldamiseks sammusid oleks astunud. Sõjaministri tegewust on küll peale meie austanud „Päewaleht“, „Postimees“, „Waha Eesti“ jne., kuid millalgi mitte „Waba Maa“. Näitusena wõime ette tuua lennuwäe kurikuulsate 8 lagununud lennuki asja, kus lehe werud nii lahkesti hra kindral Sootsi healetoruks muutusid. Mõni aeg tagasi peeti ju weel mõnel pool koguni auasaks „Walwe kirjutuste“ kohta ümberlukkamata tõeasjade kohta waikida. Nüüd wiimaks leitakse aga ka, et asjad siiski ikka päris korras p. o. e., et nad on koguni nii sassis, et ainult walitsuse kriisi weel abi suudab tuua ja nüüd kõlbab „Walwe“ juba wäga hästi argumendina. Warem oleks kindlasti vähemate wapustustega läbi saadud.

Kuigi meie walitsuse kriisi sarnasel kujul heaks kiita ei wõi, siiski tahaksime loota, et halbtuste kõrwal kriisil ka omad positiivsed tagajärjed olema saawad. Loodetawasti laheneb poliitiline õhkkond ja tehakse selgeks, et eluliste küsimuste surnukswaikimine, mis meil laialdaselt tarwitusel oli, kaugele ei wi, waid et teisiti toimetada tuleb. Eriti ootame seda sõjaministeeriumi suhtes, kus olukord kõige kisendawam. Armastakse palju rääkida praeguse haridusministri hr. Baueri ja õpetajaskonna halwast wahekorra (pealegi on siin weel küsimus, kumb

pool suuremat süüdi kannab), kuid kõik see on mänguasi hr. kindral Sootsi wahekordade juures niihästi demobiliseeritud sõjaw. hidu, kui ka ohwitserkonnaga jne. Kes wõib näituseks weel haledamat ja ülekohtusemat janti ette kujutada, kui Wabadussõjast osawõtnute autasu küsimus, milles hr. Sootsi jonn saatustist osa etendab.

Hr. kindr. Sootsi kursi muutmise sisse puudub meil igasugune usk ja seda täitsa põhjendatult. Sellepärast, kui tahetakse siin tõsiselt muutust näha, siis peab juba uue sõjaministeeriumi juhi leidumise peale mõeldama. Ja loobutagu seal juures kord ometi meil sissejuurdunud walearwamisest, et sõjaminister tingimata sõjaandeline ja pealegi weel kindral peab olema. Lääne-Euroopas ei panda selle peale mitte rõhku, sest sõjaminister peab juhtima ministeeriumi, nii öelda, üldiselt, poliitiliselt, kuna tehnilise külje jaoks abi ja teised tööjõud olemas. Juht andku õiged sihtjooned ja raamid, detailid kujunewad neis piirides juba iseendast. Ka meil tuleb sammuda sama rada, kui teist wõimalust ei leidu. Pealegi leidub meil vähemates aastmetes olewate sõjawäelaste hulgas kindlasti kohaseid ministri kandidaate. Osatagu ainult leida ja ärgu asetagu erakondlisi huwisi esikohale. W. R.

MEIE OMAWALITSUSTE SEISUKORRAST.

Ei ole weel kaugel need ajad, kui Eesti kubermang kõigewägewama Wene kotka tiwa all arwati nii õnnelik ja rahul oma osaga olewat, et neid wallaomawalitsuse tegelasi ja rahwasõprasi hullumaija taheti saata ehk trellide taha toimetati, kes teisel arwamisel julgesid olla, ja mõneski asjas niikaua igatsetud uuendusi tahtsid elus näha. Wabariigi rajamisega on need mehed nüüd kõik omawalitsuse etteotsa sattunud ja juhtiwad kohad oma kätte saanud. Endised wallakirjutajad seisawad enamasti igalpool maakonna omawalitsuste eesotsas ja wiivad nüüd seda läbi, mida nad omal ajal niisuguse waimustusega soowisid ja nendele on tagawara wäena weel kogukene haritlasi appi tulnud, kelle teadmiste ja oskuse juures keegi kahelda ei pruugi, sest nendel meestel on kõikidel ülikooli diplomid taskus ja peakuhjaga tarkust täis. Nendele on ka weel kaasalõõnud nii mõnigi tüse kogupõllumees, kes isikumaksu poliitikat kommunistilisel alusel katsub läbi wiia, et kõik „ühesarnased“ oleks.

Juba neli-wiis aastat on nendel tege- lastel aega olnud selleks, et oma tahtmist ja tarkust ellu wiia ja sellepärast ei ole üleliigne pilku kõige tehtud töö ja selle tagajärgede peale heita, sest omawalitsus kui niisugune, peab ju täies ulatuses ka rahwatahtmisele wastama, — wastasel korral ei ole tema omawalitsus waid wägiwal- lawalitsus.

Rahwa tungiw nõudmine oli see, et wallaomawalitsuse üksus kõikseisuline peaks olema ja seda peab tema ka nüüd peale kauaaegset tööd ja waewa tõsiselt olema. Kuid kui wallaomawalitsust tege- likult waadelda, siis peab iga kainelt- mõtleja kahtlema lööma, kas meil ka tõesti kõikseisuline wallaomawalitsus ole- mas on? Senini on wabariigi walitsus ja seadusandline kogu pühalikult toonitanud, et meil enam seisusi ei ole ja kõik ühesu- guste õigustega wabariigi kodanikud on. Seisused on ka seadusandlisel teel kaota- tud. Nende asemele on aga uued seisused tekkinud ja ka tekkimas. Klassiwahed on wallawalitsuses nii terawaks läinud, et ühisest koostöötamisest nii mitmel pool ai- nult kurja und nähakse. Wõitlus käib igalpool selleks, et aga „omamehi” etteotsa saada ja nende abil oma wäiklasi isiklik- ka huwisid wallaomawalitsuses läbi wiia. Tagajärg on see, et üksainuke ringkonna- walitseja ehk riigimaadeülem kõik rahwa- enamuse tahtmise pahurpidi pöörab ja asja oma ülemuse parteimehe kasuks ot- sustab. Veel palju pöörasemaid taga- järgi annab praegune nii lõpmata õnnetu maksusüsteem ja maksupoliitika walla- omawalitsuses, ehk õigem ütelda, see kurb nähtus, et meil mingisugust maksusüsteemi olemas ei ole. Ollakse ju nähtawasti walitsuse ringkondades, niisama ka oma- walitsuse tegelaste juures sel arwamisel, et wallaomawalitsus õhust ja armastusest wäga hästi wõib äraclada ja tema aine- line külg, raha, — ei lähe kellegile korda. Kui siis wallad tõesti midagi ärateewad ja pärast otsiwad, kust kulused katta, siis ei leita teist teed, kui nii õnnetumaid lisa- sid lisadele määrata, mis rahwast kuni üdini äritab ja igasuguse töötamise wõi- matumaks teeb. Meie ministeeriumid ja maakonnawalitsused ei tea wististe mitte, kui palju saannaisi oma wiimastest kana- poegadest ilma on jäänud, kui wallad li- sadele lisasid sunniwiisil sissenõudsid. Tean kolm mõisad Harju maakonnas, kus asunikude wiimased lambatalled lisadele lisaks läksid...

Kuid Eesti wabariigis on ju kõik koda-

nikud ühesarnased ja peawad ka kõik ühesarnaseid kohusid täitma. See rahwa õigluse-tunde jalge alla tallamine läheb ikka päewpäewalt hullemaks, mida kauge- male maaliidu mehed oma lisadega jõua- wad ja wiimati wõib kindlasti etteütelda, et osa kodanikka täiesti maksuwabaks jääb, sest et nende käest enam midagi wõtta pole. Kuid ühtlasi kaob ka see wi- mane wõimalus wallaomawalitsusel olemas olla, mis temale praegu seaduse poolt wabaks jätud.

Meil ollakse praegu kindlas usus, et wallawalitsus kui niisugune, ka täiesti kindlates piirides töötab ja tema ülesan- ded mingisuguste seadustega äramääratud. Tuuakse ette veel katkuaegist 1866. a. ta- lurahwa seadust ja wiimase aja wabariigi seadusandlust wallaomawalitsuse kohta. Kui ülepea seadusandlusest wallaomawa- litsuse alal juttu wõiks olla, siis ainult wabariigi aegist seadusandlustest. Wene- aegsed seadused on kõik niiwõrd sassi läi- nud, et nendest seadusteraamatutest enam muud järel ei ole, kui kõige paremal juh- tumisel, kaaned. Wene kubernerid ise oma kõigewägewama wõimuga muutsid need seadused oma ringkirjadega nii et endiseaja ilust ja aust enam midagi järel- jäämas ei olnud. Tegelik elu ise oma tar- widustega tegi veel oma wägewa töö, rah- wa arenemine pani waldadele oma mõjuwa pitseri peale ja selle tagajärjel walmis meil juba rewolutsiooni alguseks omapä- rane wallaomawalitsus, mis ka punaste pealetormamisele wastu suutis panna, ol- gugi, et mitmed wallad tal korral üleüldi- ses möllus kannatada said.

Sellega on rahwas juba enne wabariiki wallaomawalitsuse loonud ja kaudselt on selle loomisele kahtlemata põhja pannud „waprad wallad muistse põlwe rahwa ajal.” Jääb järel ainult selle olemas- olewa wallale nägus majakene peawarjuks ehitada, ja see maja oleks piiriks, kus wallaomawalitsuse üksus edasi rahwaga ühes areneda wõiks. Omawalitsuse seadus peaks see majakene olema, kuid selle ase- mel, et niisugust maja tugewa wankumata aluse peale rajada, lapib meil siseministee- rium ühes maakonnawalitsustega olemas- olemata katust paberilipakatega — ring- kirjadega. Nüüd on tagajärjed igalühel näha. Wallawalitsus on mingisuguseks agentuuri kontoriks muutunud, kus iga walitsuse ametkond oma asju ajab ja seal- juures peremehelikult käsib ja keelab — siseministeeriumi läbi. Kas need ülesan- ded üleüldse wallaomawalitsusele midagi

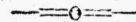
Korda lähewad, selle järel ei küsi keegi, waid mõduandew on Tallinna ametkondades igas ühes üks: mina käsin ja mina keelan. Ka selle järel ei küsi enam keegi, kas wallad ülepea suudawad neid ülesandeid täita, mis neile peale pannakse. Kui wallad arwawad, et piirituse uputusele piir luleb panna, leiab aktiisi peawalitsus, et siis enam mitte tilkagi ei anna, kui wald kõrtsimeheks ei taha olla. Kui rahaministeerium arwab tarwiliseks rahwa peale mõjuda, et rahwas rohkem riigi heaks peab ohwerdama, siis ütleb maksuinspektor wallaomawalitsusele, et wõtke nii ja nii palju — tulumaksu näol. Kui statistika keskbüroo arwab tarwilikuks teada, palju üks kukk külas maksab, siis trükib tema pika nimestiku kõiksuguseid toiduaineid ja küsib waldadest, palju need head asjad ikka kõik maal maksawad. Ühesõnaga, kõik suured Tallinna kantseleid oma lugemata arwu ametnikkudega ja kantselei neiudega, tormawad wallawalitsuste kallale ja ujutawad wiimased lugemata paberiwirnadega üle. Ei ole wistist kunagi enne nii wallawalitsused ülekuhjatud olnud, kui praegu. Kuid tahaks siiski ometi kord Tallinna ametkondadele tõsiselt meele tuletada, et wallamajas tegeliku asjaajamise juures on: wallawanem, kes wallamajas kaks päewa nädaläs käib maksusi wastuwõtmas ja nimesid allakirjutamas ning wallakirjutaja ehk -sekretäär, kes hommikust õhtuni ja hilja õoseni paberikuhjade wahel kolletab. Kõige paremal juhtumisel on suuremates wallawalitsustes üksainuke kantselei tööjõud. Kes peab aga siis need lugemata korraldused laialiselt walla territooriumil kõik tegema? Külakümnikud on ju ainult käskude edasiandmiseks. Kas ei talla Tallinna ametkonnad tühja tuult seda lugemata paberikuhja walmistades, selleks trükimasinaid, schapirograafisi jne. abiks wõttes? Kas on ka ministeeriumide juhtiwad jõud wahest kunagi selle peale mõelnud?

Ei wistist mitte! Tallinna mehed, lähewad kell punkt 3 õhtule ja tulewad kell 9 hom. tagasi. Kõik selle wabaaja wõite Teie teha mis tahate. Maal wallas ei ole aga lugu mitte nii. Maamees on juba kell 6 hom. platsis ja kui tema wallamajast mööda läheb, astub sisse, et asju õiendada. Kirjutaja-kurat ei tohi juba mitte puududa, tema peab platsis olema. Õhtul ei lõpe töö ka kunagi enne, kui pilkane pimedus maad on katnud ja kõik une hõlmas uinub. Siis algab see wa kirjutaja oma tööd kantseleis ja teeb seda niikaua,

kui sulewars näppude wahelt maha kukub. Kuid seal on ju weel — hobused registreerida, kassaraamat sissekirjutada, sissetulnud kirjad registreerida, külakümnikutele küüdikäsed wälja kirjutada... ja jälle hobused registreerida ja... jälle hobused registreerida...

Kõik need kurwad mõtted wiivad ühe küsimuse juure ja sellest ei saa nähtawasti ükski wabariigi kodanik mööda ja nimelt: Mida mõtleb siis tõesti wabariigi walitsus wallaomawalitsusest? Ei wististi mitte midagi. Ja kui asi nii on, siis on tõesti kurb, sest toetab ju walitsus ennast rahwa peale, kes ennast omawalitsuse algüksusse on koondanud. Kui aga wiimane niiwiisi profaneeritud on, et tema ainult warsade ristinaise kontoriks muutub ja temal endal algatuse wõimalused puuduwad, siis on rahwas maal hädaohus.

Kanarpik.

TOLLIWALITSUSE PALKADEST.

Kuna kõik riigiteenijad palga suhtes on liigitud kategooriatesse, siis wõiksime selle tõttu oletada, et liigitus on tehtud õiglaselt ja kõikide asutuste ametnikka hinnatud ühise mõõdupuuga. Kuid see pole kaugeltki mitte sedasi — wahed on liigagi suured. Wõtame meie tolliwalwurite ja wälispolitseinikkude palgaolud. Tolliwalwuri palk on kuu 3240 marka, wälispolitseinikul aga 4500 marka. Peale selle saawad politseinikud weel riided ja saapad, mis neile sellekohastes töökodades walmis tehakse; tolliwalwuritele antakse ainult riidewarustus, saapaid mitte.

Teenistuse tingimised on aga mõlematel väga sarnased. Kuna wälispolitseinik päewas 8 tundi korra järel walwab, seisawad walwurid sama palju aega tollirajoonis (sadamas) walwel. Kuid wiimaste wastutus on ikkagi wõrdlemata suurem, kuna nende walwe alla on usaldatud miljonilised warandused ja nende aususest kraami läbilaskmine ära ripub.

Ei mõtte põrnugi toonitada politseinikkude palgaolude hiilgawat seisukorda. Wäike on see äraelamiseks ju ka neil. Kuid igatahes on ülekohtune nähtus, et üleüldistes joontes samades tingimistes töötaw ametkond palju madalamat palka saab. Oleme hüwitatud teada saama, millega sarnast ebaloomulikku nähtust põhjendaks katsutaks. Kas on siin tegemist ainult kõrgema otsekoheste ülemuse mittehoolitsemisega ehk jälle kawakindla süsteemiga? Kas

arwatakse ja tahetakse, et inimesed, wõimalusi kasutades, ise peaksid omale mitte-seaduslikul teel lisa muretsema. Külap nähtawasti sellega ikka rehkendatakse. Teist seletust ei leia. Sarnane waatepunkt on aga täitsa wildak, riiklistele huwidele mitte wastaw ja ausatele ametnikkudele mitte wastuwõetaw. Tõsi, kiusatused wõiwad sarnasel tööalal tihtipeale suureks tõusta. Makstagu aga enam-wähemgi inimlik palk ja siis pole seda mitte karta. Tollimaksud on riigile üheks kõige suuremaks sissetulekuallikaks, juba see asjaolu peaks kohustama hoolitsema ka sellel alal töötawate alamteenijate eest. Senini on nad aga küll täielisteks waestelasteks jäetud. Iseäranis Tallinnas on korteri olude ja elukalliduse tõttu elamistingimised üliirasked, mil põhjusel umbes 200 tolliwalwuri põnewusega oma seisukorra kindlustamist ootawad.

Ei saa allakriipsutada ka üht ebaloomulist nähtust tolliwalitsuse sisemises asjaajamises. Kõigile ametnikkudele maksetakse palka iga kuu 20-mal kuupäewal, tolliwalwuritele aga kümme päewa hiljem — järgmise kuu 1-sel kuupäewal. Just nagu oleks nende tarwidus raha järel, sedawõrd wäiksem. Palga summad saadakse riigikassast wist küll ikka ühel ja samal ajal, huwitaw sellepärast, missugusteks operatsioonideks 10 päewa jooksul walwurite wäikseid palgarahasi tarwitatakse.

C. D.

AJALEHE MÜÜJATE SEISUKORRAST.

Ajakirjanduses tähendati, et meil täna-watel ajalehtede müük soowitawas korras ei ole. Ka on leidunud inimesi, kes soowitasid müümist laudade pealt ärakeelata ja müümist kottidest toimetada, mis nõuandja teades wiisakam ja otstarbekohasem oleks. Sarnane keeld ei wasta meieaegsele tarwidusele, sest enim tuleb igalühel selleks kaasa aidata, et kirjandus, ja eestkätt just ajalehed, igapähele ning nimelt waesemale kihile, kättesaadawad oleks, kellel kõige enam aeg puudub neid müügikohtadest otsima minna.

Siiamaale on ajalehtede ja muu kirjanduse müüjad kõige waesemast ja wiltsamast töörahwa kihist — lesknaised, kellel alaealised lapsed toita ja katta, wanemad inimesed, kes muule kehalisele tööle ei kõlba jne. Praegu ligineb sügis oma sadude, tormiliste ja külmade ilmadega. Waene ajalehemüüja on wiimaste pennidega riskeerides wõimalikult rohkel arwul ajalehti ja kirjandust nõutanud, et oma waewa ta-suks midagi teenida. Kujutage nüüd ette,

mis tunneb waene lehemüüja, kui ülepäewa wihma sajab, torm möllab ja tuul igatkanti keerutab ja külm luid-liikmeid pureb. Et oma wiimast waranatukest häwituse eest hoida ja wihmawalingute eest warjata, kantakse kusagilt kokkuotsitud wanad buldaninärud oma waranduse natukese warjaks ja kaitseks.

Teatawasti on meil ajalehtede müüjate artell, kellelt linnawalitsus täna-watel ajalehtede ja muu kirjanduse müügi luba eest kaunis soliidse summa, (umbes 250,000 marka), aastas saab. Küsimine aga, mis ta selle summa eest nende waewa kergituseks, kes talle pennide wiisi selle summa kokku korjawad, ära on teinud. Olla küll ka lubatud, kui see summa maksuks määrati, midagi sarnast, mis waeseid lehtede müüjaid ülewalt sadawa märja eest warjaks, kuid, lubadus on ainult lubaduseks jäänud — sest linnaisadel on aega palju.

Et sarnane olukord meie juures siimaale on wõinud püsida, selles on ajalehtede toimetustel oma osa teenust, kes enesetele miljonilisi taresi omandades ehk üürides on unustanud, et kui mitte seadus, siis inimsuse kohus oleks pidanud sundima midagi ettewõtma, et need waesed ajalehtede müüjad, kes täna-watel teie wäljaantawaid lehti müütades külma käes ei wõbiseks. Nad on teie töö-mesilased, kes teile omi pennisi ja markasi kokku kannawad. Iga mesilasepidaja teab, et ta oma mesilaste eest hoolitsema peab. Wõtke toimetused ja muu kirjanduse wäljaandjad endid kokku, mõjuge oma poolt ühisel jõul ka linnawalitsuse peale, et täna-watel saaks nägusad warjukohad (putkad), ehk kuidagi neid nimetada tahetakse, üles seatud, nii suured kus inimesel ruumi oleks sees istuda, millel seespool ümberringi mõned riulid oleks, eespool küljes olewa aknakesega, mida ta kurja ilmaga kinni panna ja kergelt awada wõiks. Ta oleks ometi wihma, lume ja tolmu eest warjatud ja weel tänanud, et tema heaks tema weeringute eest ka midagi äratehtud on. Kohalist ja kõlblist ruumikest selleks leiduks peaaegu iga pool, ja kõigewaesemal ja armetumal kihil oleks nende leiwa natukese teenimine kergem. Asja korraldus nõuab muudugi ainelist kindlustust, milleks wõiks, näituseks, laupäewaste ajalehtede hind 3-me marga pealt 5 marga peale tõsta, seltskond oleks sellega wististi ka rahul, kui ta teaks mis otstarbeks see sünnib. Kui nüüdne olukord ikka edasi kestab, siis peame just selles endid wäljamaalaste ees kõige rohkem häbenema.

J. K.

KUIDAS RIIGITEENIJATE PALGAKÖRGENDUSE KÜSIMUST LAHENDATAKSE.

Riigiteenijate palgakõrgendamise küsimus, nagu mäletame, on juba ammugi päewakorral olnud. Eelmistel aastatel ja ka praegu, tuleb konstateerida seda tõsiasi, et riigiteenistusest paremad tööjõud lahkuvad ja teenistust otsivad eraasutustes, kus palgatingimised paremad. See nähtus pidi tahtmatalt wiima riigiteenijate palgakõrgendamise küsimuseni, seda rohkem, et wiletsad palgaolud sagedasti annawad põhjust nõrgema loomuga riigiteenijatele hooletuseks ja loiduseks oma kohustetäitmisel ja halwemal juhtumisel ka kuritegewuseks.

Senised, alamatel palgaastmetel olewate riigiteenijate palgad on tõesti liig madalad, mida ka walitsuse liikmed salganud ei ole. 2800—3000 margalise kuupalgaga on praegusel ajal raske ära elada ja sellepärast näemegi mõnes riigiasutuses teenijaid juba wälimuse poolest õige armetumas olekus.

Kewadel ära peetud riigi- ja omawalituste teenijate kongress seadis wõrdlemisi mõõduka palgakõrgendamise nõudmise üles. Nõuti nimelt 5000 margalise kuupalga alamäärä, missugust nõudmist kuigi liialdatuks ei saa pidada. Walitsus lubas riigiteenijatele palgakõrgenduse asjus wastu tulla ja uute palganormide wäljatõõtamine anti selleks moodustatud komisjoni hooleks.

Selle komisjoni töowiljana esitati juulikuus palganormid, mis riigiteenijaid sugugi ei rahuldanud ja ajakirjanduse poolt pea ühel häälel täiesti sündmatuteks tunnistati. Uutes normides oli nimelt kõrgemate ametnikkude palku paisutatud tuhandete wiisi, aga alamteenijatele töötasid uued normid ainult ülesajamargalise palgalisa wõimaldada.

Asi lõppes sellega, et palganormid Walitsusele tagasi anti uuesti ümbertõõtamiseks.

Nüüd, läinud kuu lõpul esitati rahaministri poolt need ümbertõõtatud wõi muudetud palganormid, kuid et needki riigiteenijaid rahuldaks, olgugi et nende normidega alamteenijate kuupalk tuhande marga ümber tõuseb, on selle wastu jälle walitsusel kawatsus riigiteenijatele perekonnaraha maksmist 1. jaanuarist 1923. a. ära kaotada ja selle miinusega ei kõrgene alamatel palgaastmetel olewate riigiteenijate palk, waid wäheneb!

„Postimees“, kes omas 235. numbris riigiteenijate palgakõrgendamise küsimusest pikemalt juttu teeb, awaldaab niisuguse iseloomulise palgaküsimuse lahendamiswiisi kohta imestust, sest kui taheti riigiteenijate palka-

sid kõrgendada, siis oleks tulnud neid kõrgendada, aga mitte wähendada.

Tõepoolest jääb arusaamatuks, milleks sarnast komisjonide kuudewiisi kestnud tööd ja paberi määrimist waja oli, kui nüüd ikka tõsiselt mõeldakse riigiteenijate perekonnaraha ära jätta ja wiimased näewad, et neid ainult narritatud on.

Leidis Walitsus wõimatuks riigiteenijatele wastu tulla, siis oleks wõidud seda selgel sõnal öelda, missugune ülesastumine igatahes korrektsem oleks olnud kui praegune opereerimine palganormidega, mis riigiteenijaid, kes ometi tähtsuseta osa meie riiklises arenemises ei etenda, ometi ei rahulda.

W. W.

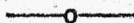
KELLE KÄTTE USALDATAKSE RIIGI WARANDUST.

1. juulil 1921. a. arreteeriti Riigikontrolli Sõjawäe osakonna algatusel Sõjawäe Warustuswalitsuse pesumaja pesuparandamise töökoja ülem s. ametnik Peeter Kollin, keda kahtlustati riigi waranduse kõrwaltoimetamise nimetud töökojast. Riigikontrolli Sõjawäe osakonna poolt toimetatud esialgse juurdlusga tehtigi kindlaks, et nimetud ametniku poolt on töökojast kõrwaltoimetatud ja „rahaks tehtud“ seepi, soodat ja puid, ning juurdlus saadeti edaspidiseks korralduseks S. ringkonnakohtu tähtsamate majandusliste asjade kohtuuriijale. Oma süü tunnistas s. ametnik Kollin ka ise üles ja wabastati arrestist augustikuu keskpaigu, Intendantuuri osakonna kraamijaoskonna ülema wastutusel, mil ka töökoja ülema kohustest wabastud sai ja need uuele töökoja ülemale üle andis. Jaanuarikuul s. a. sai Kollin sõjawäeteenistusest reserwi lastud ja politsei walwe alla antud, kuna tema süüdistusmaterjaal Sõjawäe prokurööri käes kohtusse saatmise järjekorda alles mõne nädala eest ootas.

Nüüd aga leiame härra Peeter Kollin'i jällegi wastutusrikkamalt kohalt Siseministeriumi politsei peawalitsuses, asutuses, kus just inimeste ausust ja õiglust silmas peab pidama. Huwitaw on, kuidas isik, kellel aasta eest toimepandud patud likwideerimata ja kohtus alles arutamata, satub jälle wastutusrikkale kohale riigiteenistuses ja kui wõrd wähe pannakse rõhku niisuguste isikute kohtadele määramise peale. Imestama paneb käesolewal juhtumisel weel asjaolu, et isik, kes riiklise kuriteo eest politsei walwe all seisab, teenistust saab politseis ja pealegi kohal, kus riigi warandused tema hooldes usaldatud.

Omalt poolt arwan, et kohtadel, kus riigi warandusega tegemist, ei wõiks olla isikud, kes selle kõrwaldamise eest kohtus peawad aru andma ja seda arwawad kindlasti ka teised tõsised riigi kodanikud, kuid kuidas waatab selle peale Politsei peawalitsus, jääb küsitawaks.

L. K.

WAHELUGEMISED:

Walitsuse kriis. Hästi arenenud politseinikud ehk terrorist raiooni ülema sineli taskus. Linnawalitsus mehaniseerib tänawate pühkimist ehk 600.000 marka maha wisatud.

Läinud nädal lõppes sedawiisi, et tööerakond tegi osalise walitsuse kriisi ja nende ministrid Piip ning Kaarna wiskasid järsku oma ameti wana.

See kriis tuli kaunis ootamatult. Herra Piip tegi isegi wäikse otsa wäljamaal ära ja kõneles pärast awaliku häälega, s. o. ajakirjanikkega nagu minister kunagi.

Aga külap ta südant siiski tume aimdus waewas, et ta nii järsku Genfi kihutas. Tah-tis muidugi oma kõrgete ametiwendega mõned kõwad lahkumiskärakad teha.

Oma kriisi tegemist põhjendab tööerakond sellega, et riigiwanema, riigikogu, wabariigi waitsuse ja üksikute ministrite wahel selgusetu olek walitsewat. Peale selle olewat sõjaministreejumis õhkkond sihuke, mis tööerakonnale kopsud kähisema paneb.

Eks ole põhjusid kriisitamiseks enam kui küll!

Ei ole ju selgusetus kellegi kiiduwääriline asi. Walitsegu see siis riigi walitsuses, parlamendis ehk üksiku inimese koduses elus. Imelik on, et tööerakond just nüüd lahtiste kaartidega mängimist nõuab omal ajal kui nii palju waikiwast wälisministrist kirjutati ja kõneldi, nimelt korratuste pärast, mis Lands-toa ministeeriumis walitsesid, siis waikis erakond nagu herra Piip isegi.

* *

*

Meil on politsei teenistuses kõiksugu Durlupskid, Wihwer-Wurkelnid ja Bruno Paraniitskid, sest herra siseministri seletuse järel meie Kustaste ja Kaarlite hulgast ikka modern politseinikke wõtta ei ole. Neil päwil demonstreeris üks Paraniitski oma politseilist praksist nii tillatawalt ja hülgawalt, et herra siseministri eelpool nimetatud wäide labawalt tõendatud sai.

Herra raiooni ülem tahtis näidata, et üks tõsine politseinik mitte üksi sirgelt kõnniteel liikuda ei oska, waid tema ka jänese moodi

haake wõib teha, ühest tänawa äärest teise, kokkupõrkeid tehes wastu maja seinu ja tulpe. Parajasti kui kõrgesti koolinud politseinik parema puusaga laterna postile hea wõmaka pihta andis, kõlas pauk ja herra raiooni ülem wihastas wäga ehk õigem eh-matas.

— Terroristiline kallaletungimine! arwasta.

Nii see sündiski siis. Pool linna oli ärewuses. Otsiti läbi majades kõik urkad ja kordad. Kordnikud töötasid nii et pead aurasis, aga ei leitud terroristi ega laske-riistu.

Wiimaks leiti raiooni ülema sineli taskust kuuli auk, nimelt tasku põhjas. Asi kippus nii ütelda kriminaalseks minema. Kõik kõr-gesti koolitud Durlupskid ja Wihwel-Wurkel-nid tulid kokku ja murdsid päid.

— Oleme küll kuulnud püssidest, mis ümber nurga lasewad, aga niisugust laske-riista pole me weel tundma õppinud, millega inimese tasku põhjad wõib aukliseks lasta, imet, imet!

Pärast tunti taskust püssirohu lõhna ja wooder põlenud.

— Tuhat ja tuline, hüüdsid teised. — Sull oli, nähtawasti, terrorist sineli tasku hiilinud ja awas su peale paari millimeetri kauguselt tule, aga sina ei osanud kurjate-gijale karwu kinni hakata! Wõi läks su oma rewolwer taskus lahti. Paraniitski kratsis ku-kalt, pööratas silmi, aga mitte ei tulnud meele, kas lasti tõesti ta peale ehk paugu-tas oma laskeriist.

Kuidas wõibki ühelt kõrgealt koolitud politseinikult nõuda, et ta iga kord teaks kust kandist püssi pauk tuleb, kas kusagilt katuse kambri ehk püksi taskust. Ja re-wolwer on ka niisugune pagana keeruline riistapuu, kes paugutab isegi pimedas taskus.

* *

*

Praegusel ajal püütakse ülirohkesti kasu-tada igasuguste tööde juures masina jõudu. Kus wähegi wõimalik, sealt tõrjutakse inime oma kümne küünega eemale ja ase-mele pannakse masin. Üks ajaleht teatas koguni, et niisugune masin olewat üles lei-tud, mis rehkenduse ülesanded wälja arwab, nii et kooli jütsid edaspidi üks-kord-ühe õppimise peale lihtsalt wiliistada wõiwad.

Mitte ükski pealinna, waid ka prowintsi linnade isad hoolitsewad wiimasel ajal ma-sinate ostmise eest. Kas olgu linna kassas raha olemas ehk ei, aga peab olema hästi rohkesti masinaid ja need masinad peawad nimelt Saksamaalt tellitud olema.

Tallinna linnawalitsus tellis Saksamaalt tänawpühkimise masinagi ja lähemas tulewikus antawat tellimine korstnapühkimise masina peale ära. See peab päris lihtne olema: väikene aeroplaan sõidab linna kohal ja pool tosinat luudi ripuwad nõõride otsas, nii et mitu korstent puhtaks wõib sahkida.

On nüüd korstna pühkimise masinaga lugu kuidas on, aga tänawpühkimise masinaga kukkusid linnaisad pisut sisse. See aparaat kõdistab küll tänawa kiwa oma suurepäralise harjaga, aga ega mustus kiwide wahel sellest hooi, mis Saksamaalt toodud 600.000 margaline masin teeb.

Mõned arwawad, et seda masinat wõib talwel trammi tee puhastamise juures tarwitada. Tühine lootus! Trammi teed tonkiste kirweste ja kirkadega puhtaks ja ega tänawu aastalgi lume asemele puuwilla sadama ei hakka, mida harjaga kokku kaabata wõib.

Nagu ustawatest allikatest kuuleme katsewat saapawiksijate ühing uue masina linnawalitsuselt ära osta ja sellega masselist saapapuhastamise töid korraldada, kuna tänawa pühkimine endiselt luameeste hooliks jääb. Tuleks küsida, kas kõne all olev masin ka nende meeste peapesuks otstarbekohane on, kes kergel käel linna wõlgadega koormatud kassast sadasid tuhandeid masinate eest wälja annawad, ilma et selgusele jõutaks, kas tellitud masin oma otstarbet täidab ehk ei. Willem Wops.

—o—

HOBUNE PABERIWIRNA KADUNUD.

17. detsembril 1918. a. rekwireeriti Balachowitshi staabi poolt W. Kuuste walla kodaniku Gustaw Ostrowi hobune ära ja määrati Balachowitshi adjutandi Rummel'ile ratsahobuseks. Mainitud wäeosa likwideerimisel sai hobune Sw. War. Wal. Loomaterwishoiu ja hobustega warustuse osakonna poolt ülewõetud ja soomusrongide diwisiooni tarwituseks antud, kust hobune mitmekordse likwideerimise ja üleandmise tagajärjel 2. suurtükiwäe polgu 4. batariisse sattus. Sealtn nägi Ostrow juhtumisi 1921. a. sügisel oma hobust, mida ta batari ülemalt tagasi küsima hakkas.

Wastutulelik batari ülem kapten T. (ulff)

seletas hobuse omanikule, et tema omawoliliselt hobust wäljaanda ei wõi, kuid soowitas tarwilised tunnistused soetada, need ühes palwekirjaga ülemale poole otsustamiseks edasisaata lubades. Orlow muretses tarwilised paberid ja wiimaks jõuti asjaga niikaugele, et kirjawahetus 28. jaanuaril 1922. a. nr. 402 Sw. ülemloomaarstidele edasi saadeti, sest ilma wiimase nõusolekuta ei wõi hobust wäljaanda.

Et wastuse ootamine wäga pikale wenis, sõitis mees Tartu asja järel kuulama, kus ta asutustewahelise käimisega kaks päewa ära wiitis ja lõpuks ikkagi wastuse sai, et tema palwekirja ühes dokumentidega ülemloomaarstile edasi saadetud on. Ta kirjutas uue palwekirja ja saatis minema, kuid sai järgmise wastuse:

Wastuseks Teie palwele 16. sept. s. a. teatan, et 2. suurtükiwäe polgust kirjawahetust 28. jaan. 1922. a. Teie hobuse asjus minule usaldatud osakonda ei ole tulnud.

Osakonna ülem,
Ülem. loomaarst. (allk.)

Nüüd ei jäänud mehel muud nõu üle, kui wõttis saadud wastuse ja sõitis jällegi polgu staapi, kus laua- ja postiraamatu läbiwaatamisel kindlaks tehti, et 28. jaanuaril s. a. nr. 402 all 7. leheline kirjawahetus Ostrowi palwega ärasaadetud ja posti peal wastuwõetud on. Ja nüüd ei jää hobuse omanikul paremat abinõu üle, kui jällegi asja otsast peale alustada, uued tunnistused muretseda, need palwekirjaga sisse anda ja oodata . . . oodata, kuni hobune paberiwirna ära upub.

Nii siis see keeruline lugu. Mees wõib igapäew oma hobust näha, temal on kindlad tunnistused, et seesama hobune neli aastat tagasi rekwireeriti, on mitmed määrused olemas, et omanikud oma waranduse kätte wõiwad saada, mis sõja ajal ärawõetud — kuid need määrused on . . . ja jääwad paberile. Oma.

—o—

Järgmine nummer ilmub reedel
3. nowembril.

Wastutaw toimetaja J. JAMMER. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A. S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.